

ایستاد



وزارت علوم تحقیقات و فناوری
دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی
دانشکده حقوق و الهیات
گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه ی کارشناسی ارشد (M.A.)

رشته حقوق خصوصی

موضوع:

مسئولیت مدنی پزشکی هسته ای در حقوق ایران

استاد راهنما:

دکتر مصطفی نفری

استاد مشاور:

دکتر همایون مدرسی فر

نگارش:

فریده عزیزی حوضماهی

اسفند 1396








وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی

دانشکده حقوق و الهیات

گروه حقوق خصوصی

تأییدیه‌ی اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه‌ی دفاع از پایان‌نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه‌ی نهایی پایان‌نامه‌ی خانم فریده عزیزلی حوضماهی را تحت عنوان مسئولیت مدنی پزشکی هسته‌ای در حقوق ایران در رشته حقوق خصوصی از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را با درجه برای تکمیل درجه‌ی کارشناسی ارشد پیشنهاد می‌کنند.

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱-استاد راهنما	مصطفی نفری	استادیار	
۲-استاد مشاور	همایون مدرسی فر		
۳-استاد داور	احسان صافیان	استادیار	
۴-استاد داور	راضیه عبدالصمدی	استادیار	
۵-مدیر گروه	امیر مقامی	استادیار	

تقدیم به مادر عزیزم:

ماحصل آموخته‌هایم را تقدیم می‌کنم به آن که مهر آسمانی اش آرام بخش آلام زمینی ام است
به سبزترین نگاه زندگیم، چشمان سبز مادرم...
که هرچه آموختم در مکتب عشق او آموختم و هرچه بگوختم قطره‌ای از دریای بی‌کران مهربانش را پاس توانم بگویم.
امروز، هستی ام به امید اوست و فردا کلید باغ به‌شتم رضای او...
راه آوردی گران سنگ تر از این ارزان نداشتم تا به خاک پایت نثار کنم، باشد که حاصل تلاشم نیم کوزه‌خار حسنیّت را بزوداید.
بوسه بردستان پر مهرت...

پاسگزاری:

خدای را سپاس که به من توفیق اعطا نمود که پژوهش حاضر را به انجام برسانم. در راستای انجام این پژوهش، همواره مورد لطف و

عنایت عزیزان بوده ام که بر خود لازم می دانم مراتب قدردانی را نسبت به آن ابراز نمایم.

با خالصانه ترین مراتب تقدیر و تشکر از:

زحمات و مساعدت های بی دریغ استاد کرامتدرو بزرگوارم جناب آقای مصطفی نفری که با راهنمایی عالمانه و صمیمانه ایشان این کار به

سرمنزل مقصود رسید، از جناب آقای دکتر هایون مدرس فر که با وجود مشغله فراوان با مشاوره فنی و دلسوزانه در تکمیل این پروژه

از بیچ مساعدتی دریغ نفرمودند.

اساتید کرامتدرو سرکار خانم راضیه عبدالصمدی و جناب آقای احسان صافیان که با دقت فراوان این پژوهش را مطالعه و داوری

نمودند، از ایرودمان توفیق روز افزون برای تمامی این عزیزان و سروران آرزو دارم.

چکیده

پزشکی هسته ای یکی از شاخه های تخصصی علم پزشکی می باشد که در آن از مواد رادیو اکتیو هم در مرحله تشخیص و هم در مرحله درمان بیماری ها استفاده می شود. با توجه به پیچیدگی حرفه پزشکی هسته ای و ابزارهای درمانی مورداستفاده در این حرفه این مسئله در رابطه میان پزشک و بیمار و تمامی کارهایی که پزشک برای درمان بیمار انجام می دهد مطرح می شود. در این پایان نامه تلاش شده است علاوه بر بررسی ارکان، مبانی و ماهیت مسئولیت مدنی پزشک هسته ای به طور عام و تعیین نوع مسئولیت وی اعم از قهری و قراردادی، به طور خاص در مورد تعهدات پرتو کاران و مسئولیت پزشک هسته ای در خصوص تشخیص و درمان بیماران، تجهیزات و ابزارهای درمانی مورداستفاده بحث شود. روش مطالعه کتابخانه ای و بررسی فرضیه ها و پاسخ گویی به سؤالات توصیفی تحلیلی است. در پایان نتیجه گرفته می شود اگر پزشک قبل از شروع به درمان از بیمار براءت اخذ کند یا شرط عدم مسئولیت کند سبب معافیت پزشک به طور کلی از مسئولیت نمی شود بلکه صرفاً سبب جابجایی بار اثبات تقصیر می شود و فرض تقصیر یا فرض مسئولیت برای پزشک را بلااثر می کند. در صورت تقصیر پزشک هسته ای در اطلاع به رعایت نکات ایمنی به همراهان بیماران حاضر در مراکز پزشکی هسته ای در صورت آسیب به آنها ناشی از مواد رادیواکتیو مسئولیت پزشک مفروض است و همچنین در صورت وجود اشکال در دستگاه های مورداستفاده در مراکز پزشکی هسته ای و آسیب به بیماران مسئولیت با شرکت های طرف قرارداد با سازمان انرژی اتمی خواهد بود و برای پزشک هسته ای مسئولیتی ایجاد نمی شود.

واژگان کلیدی: مسئولیت مدنی، پزشکی هسته ای، بیمار، مسئولیت قراردادی، مسئولیت قهری

«فهرست مطالب»

۱	مقدمه
۱	بیان مسئله
۲	پیشینه تحقیق
۳	ضرورت و نوآوری تحقیق
۴	پرسش‌های تحقیق
۴	فرضیه‌های تحقیق
۴	هدف‌ها و کاربردهای تحقیق
۵	روش و نحوه‌ی انجام تحقیق و به دست آوردن نتیجه
۵	ساماندهی تحقیق
۶	فصل اول: کلیات
۷	بخش اول: مفهوم شناسی
۷	گفتار اول: مفهوم مسئولیت
۸	گفتار دوم: انواع مسئولیت
۸	۱- مسئولیت اخلاقی
۱۰	۲- مسئولیت حقوقی
۱۰	۳- انواع مسئولیت حقوقی
۱۰	الف) مسئولیت کیفری
۱۱	ب) مسئولیت مدنی
۱۱	گفتار سوم: مفاهیم پزشکی هسته‌ای
۱۲	۱- مفهوم رشته پزشکی هسته‌ای
۱۲	۲- متخصص پزشکی هسته‌ای
۱۲	۳- مرکز پزشکی هسته‌ای
۱۲	۴- مونیتورینگ
۱۳	۵- ناحیه تحت نظارت
۱۳	۶- ناحیه کنترل شده
۱۳	۷- آستانه بررسی
۱۳	۸- پرتوگیری بالقوه
۱۳	۹- چشمه

۱۴	بخش دوم: مسئولیت پزشکی و تاریخچه آن
۱۴	گفتار اول: مفهوم مسئولیت پزشک
۱۴	گفتار دوم: انواع مسئولیت پزشک
۱۵	۱- مسئولیت اخلاقی
۱۶	۲- مسئولیت حقوقی
۱۶	الف) مسئولیت مدنی
۱۶	ب) مسئولیت کیفری
۱۷	ج) مسئولیت انتظامی یا شغلی
۱۷	گفتار سوم: تاریخچه پزشکی هسته‌ای

۱۹ فصل دوم: ماهیت و ارکان مسئولیت عام پزشکی هسته‌ای

۲۰	بخش اول: ارکان مسئولیت مدنی پزشک هسته‌ای
۲۱	گفتار اول: خطای پزشکی
۲۴	گفتار دوم: وجود ضرر
۲۵	گفتار سوم: رابطه سببیت بین خطای پزشک هسته‌ای و فعل زیان‌بار
۲۵	بخش دوم: ماهیت مسئولیت مدنی پزشک هسته‌ای
۲۵	گفتار اول: دیدگاه‌های موجود در زمینه مسئولیت مدنی پزشک هسته‌ای
۲۶	۱- دیدگاه قهری بودن مسئولیت پزشک هسته‌ای
۲۷	۲- دیدگاه قراردادی بودن مسئولیت پزشک هسته‌ای
۳۰	گفتار دوم: ماهیت تعهد پزشک هسته‌ای
۳۰	۱- دیدگاه طرفداران تعهد به نتیجه
۳۱	۲- دیدگاه طرفداران تعهد به وسیله
۳۴	۳- استثنائات تعهد به وسیله بودن پزشک هسته‌ای
۳۴	گفتار سوم: شرایط ایجاد مسئولیت قراردادی پزشک هسته‌ای
۳۵	۱- وجود قرارداد
۳۶	۲- صحیح بودن قرارداد
۳۶	۳- وقوع خسارت به علت عدم اجرای قرارداد باشد
۳۶	بخش سوم: اثر قراردادهای خصوصی در مسئولیت قراردادی پزشک هسته‌ای

۳۶	گفتار اول: شرط عدم مسئولیت پزشک هسته‌ای
۳۹	گفتار دوم: شرط برائت پزشک هسته‌ای
۳۹	۱- مفهوم شرط برائت
۳۹	۲- ماهیت شرط برائت
۴۰	۳- قلمرو شرط برائت
۴۱	۴- مبنای شرط برائت و اعتبار آن
۴۱	الف) دیدگاه اعتبار شرط برائت
۴۱	ب) دیدگاه عدم اعتبار شرط برائت
۴۳	۵- آثار شرط برائت
۴۵	گفتار سوم: بیمه مسئولیت مدنی حرفه‌ای پزشکان
۴۵	۱- مفهوم بیمه مسئولیت پزشک
۴۵	۲- ماهیت بیمه مسئولیت
۴۶	۳- موضوع بیمه مسئولیت پزشک
۴۷	۴- تفاوت بیمه مسئولیت پزشک با شرط عدم مسئولیت پزشک
۴۹	فصل سوم: مسئولیت خاص ناشی از پرتوگیری و تجهیزات پزشکی هسته‌ای
۵۰	بخش اول: مسئولیت ناشی از پرتوگیری
۵۱	گفتار اول: پرتوگیری شغلی
۵۲	گفتار دوم: پرتوگیری پزشکی
۵۳	۱- همراهان بیمار
۵۴	۲- کمیته نظارت هسته‌ای ایالات متحده آمریکا
۵۵	گفتار سوم: ارزیابی خطرات ناشی از پرتوگیری
۵۵	۱- اثرات مهلک در انسان
۵۵	۲- اثرات تأخیری
۵۶	۳- اثرات پرتو بر جنین
۵۶	گفتار چهارم: عوارض پرتوگیری و روش‌های علمی کاهش پرتوگیری
۵۸	۱- زمان
۵۸	۲- فاصله
۵۹	۳- حفاظت

۶۱	بخش دوم: مسئولیت ناشی از تجهیزات پزشکی هسته‌ای
۶۲	گفتار اول: انواع تجهیزات پزشکی هسته‌ای
۶۲	۱- دستگاه اسپکت
۶۲	۲- دستگاه دز کالیبراتور
۶۲	۳- دستگاه دوربین گاما
۶۳	۴- سنجشگر محیطی
۶۳	۵- دزی‌متر
۶۳	گفتار دوم: تعمیر و نگهداری تجهیزات پزشکی هسته‌ای
۶۷	فصل چهارم: مبانی و منابع مسئولیت پزشکی هسته‌ای
۶۸	بخش اول: مبانی مسئولیت مدنی پزشک هسته‌ای
۶۹	گفتار اول: نظریه تقصیر
۷۱	گفتار دوم: نظریه خطر
۷۲	بخش دوم: مبانی فقهی مسئولیت قراردادی پزشک
۷۳	گفتار اول: قواعد فقهی
۷۳	۱- قاعده اتلاف
۷۵	۲- قاعده لاضرر
۷۷	۳- قاعده تسبیب
۸۰	گفتار دوم: قواعد فقهی عدم مسولیت پزشک
۸۰	۱- قاعده احسان
۸۲	۲- قاعده نفي حرج
۸۳	گفتار سوم: ضمان طیب در فقه امامیه
۸۴	۱- دیدگاه غیر مشهور در مورد طیب حاذق
۸۶	۲- دیدگاه مشهور در مورد طیب حاذق
۸۷	۳- مبانی برگزیده شده در فقه
۹۰	گفتار چهارم: مبانی مسولیت مدنی پزشک در ق.م.ا مصوب ۹۲
۹۲	بخش سوم: منابع مسولیت مدنی پزشک هسته‌ای
۹۳	نتیجه‌گیری
۹۶	پیشنهادها

منابع و مأخذ
چکیده انگلیسی

۹۷
۱۰۵

مقدمه:

بیان مسئله:

با توجه به اهمیت و جایگاه والای امر طبابت و معالجه، اگر پزشکی تمام تلاش و سعی خود را در راه علاج بیمار صرف کند اما نهایتاً منجر به فایده نشود و بیمار دچار نقض عضو شود یا بمیرد در این صورت دیدگاه‌های متفاوتی در خصوص مسئولیت پزشک مطرح است با توجه به پیشرفت روزافزون فناوری، پزشکی هسته‌ای شاخه تخصصی از علم پزشکی محسوب می‌شود که در آن از تشعشع و خواص هسته‌ای نوکلئیدهای رادیواکتیو و نوکلئیدهای پایدار (منظور از نوکلئید رادیو داروهایی می باشد که دارای اثر تابشی هستند.) هم در مرحله تشخیص و هم در مرحله درمان امراض بکار می‌رود. به صورتی که با پرتودهی مستقیم یا با تزریق داروهای رادیواکتیو به بافت یا ارگان آسیب‌دیده سبب تجمع این مواد در عضو آسیب‌دیده می‌شود سپس با گاما کمرا که قابلیت ردگیری این مواد را دارد از عضو بیمار تصویربرداری می‌شود. اشعه رادیواکتیو، ماده رادیواکتیو تزریق شده به بدن از خود اشعه گاما که نوعی اشعه رادیواکتیو است و در مقادیر زیاد به سلول آسیب می‌رساند. هر روش تشخیصی و درمانی در کنار مزایایی که دارد می‌تواند عوارضی هم داشته باشد. با توجه به میزان تشعشعاتی که در این فرایند بدن بیمار دریافت می‌کند بایستی طبق استانداردهایی باشد که سازمان‌های علمی بین‌المللی تعیین کردند و در صورتی که از میزان مقرر تجاوز کند سبب آسیب‌های جدی به بافت‌های سالم بدن بیمار می‌شود. این شاخه از علم پزشکی بسیار حساس است و گروه پزشکی هسته‌ای بایستی با دقت آزمایش‌های مناسب را برای همه بیماران انجام دهند تا از هرگونه پرتوگیری غیرضروری جلوگیری شود. از آنجاکه پزشکی هسته‌ای بخش گسترده‌ای از مراقبت‌های پزشکی است و با سلامت بیماران در سراسر دنیا ارتباط دارد بر آن شدیم تا مسئولیت پزشکان هسته‌ای را در این زمینه مورد بررسی قرار دهیم. با توجه به اهمیت موضوع بحث، قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی هر دو نسبت به این موضوع ساکت است. مسئولیت مدنی به معنای خاص فرضی است که شخص به‌عمد یا در اثر خطای خود به دیگران زیان برساند مسئول جبران آن قرار می‌گیرد. این بر اساس قاعده ایی است که در گذشته وجود داشته است: هرکس به دیگری ضرر بزند باید آن را جبران کند مگر در مواردی که اضرار به غیر به‌حکم قانون باشد یا ضرری که به شخص وارد آمده است ناروا و متعارف جلوه نکند. قلمرو

مسئولیت مدنی به دوشاخه تقسیم می‌شود: ۱- مسئولیت قراردادی ۲- مسئولیت قهری. مسئولیت قراردادی در نتیجه اجرا نکردن تعهدی به وجود می‌آید که از عقد ناشی شده است و برعکس در مسئولیت قهری قراردادی وجود ندارد صرفاً زیان رساندن از یکی به دیگری مسئولیت به بار می‌آورد. (کاتوزیان، ۱۳۹۱، ۱۳) و همان طور که بیان شد هدف اصلی مسئولیت مدنی جبران خسارت زیان دیده است و اینکه هیچ ضرری جبران نشده باقی نماند به همین دلیل جهت حمایت از بیماری که در معرض درمان قرار می‌گیرد نیاز به بررسی شرایطی که سبب تحقق مسئولیت مدنی پزشک هسته ای می‌شود می‌باشد. طبق قواعد عام مسئولیت مدنی، تحقق مسئولیت مدنی پزشکی هسته‌ای در صورتی است که پزشک با فعل زیانبار خود سبب ورود خسارت به بیمار شود و ورود خسارت در نتیجه فعل پزشک باشد؛ بنابراین اگر پزشک تقصیری کند اما خسارتی به بیمار وارد نشود بیمار حق شکایت ندارد. اگر مسئولیت پزشک هسته‌ای را مبتنی بر نظریه قهری بدانیم اثبات تقصیر بر عهده بیمار یا مدعی خسارت است و در صورتی که قائل به نظریه قراردادی باشیم بسته به اینکه تعهد پزشکی هسته‌ای تعهد به نتیجه است یا تعهد به وسیله موضوع متفاوت خواهد بود به تفصیل به آن پرداخته می‌شود. این امر می‌تواند از ایجاد بسیاری از سؤالات و زمینه‌های اختلافات مخرب روابط پزشک و بیمار جلوگیری کند. در این رساله بر آن هستیم تا ضمن طرح و بیان مبنای مسئولیت پزشک هسته ای به بررسی شرایط عدم مسئولیت پزشک هسته ای پرداخته و اینکه آیا با شرط عدم مسئولیت باز هم برای پزشک مسئولیتی فرض می‌شود یا خیر؟ بررسی تجهیزات مورد استفاده در پزشکی هسته ای و عوارض ناشی از پرتوگیری از دیگر موارد مهمی است که در این رساله بحث می‌شود.

پیشینه تحقیق:

با بررسی‌های صورت گرفته مقاله‌ای که به‌طور خاص به بررسی مسئولیت پزشک هسته‌ای پرداخته باشد یافت نشد ولی پیرامون این موضوع مقالاتی تألیف شده است که در ادامه به بیان آن‌ها می‌پردازیم.

۱- مقاله «مسئولیت پزشک و ادله فقهی آن از دیدگاه آیات و روایات» تألیف نرگس یوسفی راد (و همکاران) که علاوه بر بررسی مسئولیت عام پزشک، به ادله، اصول و قواعد مسئولیت پزشکی در آیات و روایات (ادله فقهی) پرداخته است و مبنای مسئولیت در فقه امامیه را انتساب فعل

ضرر به فاعل زیان‌بار می‌داند و حکم مسئولیت فاعل زیان‌بار را در قالب قواعد فقهی غرور، اتلاف، تسبیب و نفی ضرر بحث می‌کند.

۲- مقاله «انواع مسئولیت پزشکان» نوشته محمد دریاباری که به بررسی تاریخچه مسئولیت پزشکی و انواع مسئولیت پزشک اعم از مدنی، کیفری و انتظامی پرداخته و همچنین مصادیق خطاهای پزشک را مطرح نموده است.

۳- پایان‌نامه «جایگاه تقصیر در مسئولیت مدنی پزشک در حقوق ایران» تألیف نسرين سپهر که مسئولیت پزشک را چه مسئولیت قهری و چه مسئولیت قراردادی زمانی موجب تعهد می‌داند که تعهدات پزشکی در قالب قانون قرار گیرد و از تقصیر پزشک خسارتی به بیمار وارد شود.

۴- در مورد تعهدات پزشک صرف‌نظر از قراردادی و قهری بودن آن پایان‌نامه «مبنای مسئولیت قراردادی پزشک در نظام حقوقی ایران» تألیف سوسن غفاری فام را می‌توان نام برد.

۵- مقاله «خطای پزشک و تأثیر آن در مسئولیت پزشکان» تألیف علیرضا پارسا پور (و همکاران) که فقهای مشهور شیعه معتقدند: پزشکی که مهارت کافی برای معالجه دارد و مرتکب هیچ قصوری نشود اما توفیقی حاصل نشود یا بیمار فوت کند مسئولیتی ندارد اما در مقابل فقهای غیر مشهور او را مسئول می‌دانند و در مورد پزشکی که مهارت برای معالجه بیمار ندارد و مرتکب قصوری شود او را ضامن دانسته‌اند. (فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ویژه‌نامه اخلاق پزشکی، پیوست شماره ۱، زمستان ۸۵). در خصوص تعهدات پزشک اعم از قهری و قراردادی بودن آن نوشته‌های محمود عباسی و حمیدرضا صالحی را می‌توان نام برد همه این مقالات و کتب مسئولیت پزشکان را به‌طور کلی مورد بررسی قرار داده اما در پژوهش حاضر مسئولیت خاص پزشکی هسته‌ای را مورد بررسی قرار داده و شرایط تحقق مسئولیت مذکور به تفصیل بیان می‌شود.

ضرورت و نوآوری تحقیق:

ضرورت حفظ حرمت بیمارانی که مورد معالجه قرار می‌گیرند و جبران خساراتی که در نتیجه معالجه یا تشخیص از ناحیه پزشک ممکن است به بیماران وارد شود، مسئولیت مدنی پزشکی هسته‌ای در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته است. با توجه به اینکه رشته پزشکی هسته‌ای بیش از اینکه به درمان بیمار بپردازد بیشتر جنبه تشخیصی دارد که بایستی طبق چارچوب خاص و ضوابط معینی صورت گیرد در غیر این صورت سبب تحقق مسئولیت برای پزشک است و از طرف

دیگر هدف اصلی مسئولیت مدنی که هیچ ضرری نباید جبران نشده باقی بماند همان‌طور که بیان شد قوانین عام مسئولیت مدنی در این خصوص ساکت است و به‌طور صریح در قوانین مسئولیتی مشخص نشده است و این یکی از موارد اختلافی بین حقوقدانان است و نیاز به بررسی دقیق و پژوهشی جامع در این زمینه احساس می‌شود که به بررسی مبانی و شرایط تحقق مسئولیت مدنی پزشکی هسته‌ای پردازد. به نظر می‌رسد با توجه به اینکه در این رشته از پزشکی و مسئولیت مدنی ناشی از آن تاکنون بررسی و تحقیق حقوقی انجام نشده است، موضوع کاملاً جدید و کاربردی است.

پرسش‌های تحقیق:

- ۱- در صورت وجود اشکال در دستگاه‌های مورد استفاده پزشکی هسته‌ای مسئولیتی برای پزشک مطرح است؟
- ۲- آیا در صورت آسیب بر نزدیکان بیمار ناشی از مواد رادیواکتیو پزشکی هسته‌ای مسئولیت دارد؟
- ۳- آیا در صورت شرط عدم مسئولیت پزشکی هسته‌ای به‌طور کلی از مسئولیت معاف است؟

فرضیه‌های تحقیق:

- ۱- در صورت وجود اشکال در دستگاه‌های مورد استفاده پزشکی هسته‌ای اگر به بیمار آسیبی وارد شود مسئولیت برای پزشک مطرح است.
- ۲- در صورت قصور پزشک و آسیب به نزدیکان بیمار ناشی از مواد رادیواکتیو پزشک مسئولیت دارد.
- ۳- در صورت شرط عدم مسئولیت و قصور پزشک چه از لحاظ خسارت مالی و چه خسارت جسمی پزشکی هسته‌ای از مسئولیت معاف نیست.

هدف‌ها و کاربردهای تحقیق:

- ۱- بررسی ماهیت تعهدات و قلمرو مسئولیت مدنی پزشکی هسته‌ای در حقوق ایران.
- ۲- بررسی اینکه مسئولیت مدنی پزشکی هسته‌ای در حقوق ایران بر چه اصلی استوار است.
- ۳- بررسی شرط عدم مسئولیت و بیمه مسئولیت حرفه‌ای در زمینه مسئولیت مدنی پزشکی هسته‌ای.
- ۴- بررسی ابعاد مسئولیت مدنی پزشکی هسته‌ای جهت انجام تحقیقات حقوقدانان.

۵- آشنایی بیشتر قشر پزشکی هسته‌ای با مسئولیت مدنی در حیطه کاری خود.
۶- بررسی ارکان مسئولیت مدنی جهت تسهیل تصمیم‌گیری قضات و هیئت‌های تشخیص در این زمینه.

روش و نحوه‌ی انجام تحقیق و به دست آوردن نتیجه:

روش مطالعه کتابخانه‌ای و بررسی فرضیه‌ها و پاسخگویی به سؤالات توصیفی تحلیلی است.

ساماندهی تحقیق:

این پایان‌نامه مشتمل بر ۴ فصل هست. فصل اول تحت عنوان کلیات از دو بخش و شش گفتار تشکیل شده است در بخش اول به تعریف مفاهیم پزشکی هسته‌ای و در بخش دوم تاریخچه مسئولیت پزشکی و پزشک هسته‌ای بیان شده است. فصل دوم تحت عنوان ارکان و ماهیت مسئولیت عام پزشکی هسته‌ای از سه فصل و هر فصل از سه گفتار تشکیل شده است در بخش اول به بررسی ارکان مسئولیت مدنی پزشک هسته‌ای، بخش دوم ماهیت مسئولیت مدنی پزشک هسته‌ای و بخش سوم اثر قراردادهای خصوصی در مسئولیت قراردادی پزشک بحث می‌شود. فصل سوم مسئولیت خاص ناشی از پرتوگیری و تجهیزات پزشکی هسته‌ای از دو بخش تشکیل شده است که در فصل اول به مسئولیت ناشی از پرتوگیری می‌پردازیم و در قالب چهار گفتار در مورد آن بحث می‌شود. بخش دوم به بررسی مسئولیت ناشی از تجهیزات پزشکی هسته‌ای در دو گفتار بحث می‌شود و نهایتاً فصل چهارم تحت عنوان مبانی و منابع مسئولیت مدنی پزشک است که شامل سه بخش و شش گفتار است. در بخش اول مبانی حقوقی مسئولیت پزشک و بخش دوم مبانی فقهی مسئولیت پزشک و بخش سوم منابع مسئولیت مدنی پزشک هسته‌ای بررسی می‌شود.

فصل اول: کلیات

واضح است که انسان در برابر آزادی اراده و عملی که دارد مسئول افعال خویش است و مفهوم مسئولیت جز لاینفک زندگی بشر است. این یک قاعده طبیعی و بدیهی است که در طول تاریخ و تمدن‌های بشری و همچنین نظام حقوقی اسلام توجه خاصی به لزوم احقاق حق و موضوعات مسئولیت مدنی نموده است. نظم طبیعی حاکم بر جهان و لزوم برقراری روابط اجتماعی که هدف اصلی هر نظام حقوقی است درگرو بررسی و رسیدگی لازم به بحث مسئولیت و احقاق حقوق زیان‌دیده است. کلمه مسئولیت در قرآن کریم نیز به کرات استعمال شده است. آیه ۳۴ سوره اسرا حق تعالی می‌فرماید: «اوفوا بالعهد آن العهد کان مسئولاً» و آیه ۳۶ همین سوره: «آن سمع و الصبر و الفواد کل اولئک کان عنه مسئولاً» آیه ۱۵ سوره احزاب: «وکان عهد الله مسئولاً» که در سه آیه به تعهد و متعهد بودن اشاره می‌کند و در کلام فقها نیز مشابه این معانی استعمال شده است.

ضروری است قبل از ورود به بحث به بررسی مفاهیم مرتبط با موضوع پرداخته و پس از بررسی مفاهیم به تنظیم و تبیین مباحث رساله بپردازیم. فصل اول رساله را به کلیات اختصاص داده که در قالب ۲ بخش که بخش اول به بررسی مفهوم مسئولیت و انواع آن و در بخش دوم به بررسی انواع مسئولیت پزشکی و تاریخچه آن پرداخته می‌شود.

بخش اول: مفهوم شناسی

این بخش در قالب سه گفتار تنظیم شده که به بررسی مفاهیم پرداخته و آن‌ها را مورد دقت و ارزیابی قرار می‌دهیم.

گفتار اول: مفهوم مسئولیت

در فرهنگ فارسی عمید آمده است: مسئولیت عبارت است از آنچه انسان عهده‌دار و مسئول آن باشد. (عمید، ۱۳۹۲، ۵۰)

مسئولیت مصدری جعلی از مسئول و از ریشه «سال، یسال» به معنای بر عهده گرفتن، ملتزم شدن، کفیل شدن و موظف به انجام امری آمده است. (معین، ۱۳۷۷، ۴۰۷۷)

مسئولیت در لغت به معنای ضمانت، موظف بودن به انجام امری و مواخذه و بازخواست آمده است. (دهخدا، ۱۳۴۹، ۴۴).

در فقه به جای واژه مسئولیت از کلمه ضمان استفاده شده است. در زبان فارسی هنگام ترجمه ضمان، از آنجاکه اصطلاح مناسب و جامع برای ترجمه ضمان یافت نگردیده است لغت دانان فارسی زبان معانی متعددی برای آن وضع کرده‌اند که گاه اشاره به اصطلاحات خاص عربی دارد همانند: کفیل، التزام، ذمه، پذیرفتن، به عهده گرفتن، مسئولیت و... (دهخدا، ۱۳۳۹، ۳۹؛ معین، ۱۳۴۸، ۶۵۵)

مفهوم مسئولیت مدنی در اصطلاح مسئولیتی است که در برابر ایجاد خسارت به وجود می‌آید و به وجود آورنده خسارت را ناگزیر از جبران خسارت می‌نماید. مسئولیت مدنی به معنای مسئولیت پرداخت خسارت است، بنابراین هر جا که شخص در برابر دیگری مسئول جبران خسارتی باشد در آنجا مسئولیت مدنی به وجود می‌آید. (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۸، ۶۴۵)

مفهوم مسئولیت در اصطلاح حقوقی که از معنای لغوی آن‌هم دور نشده عبارت است از پاسخگویی شخص در قبال اعمالی که عرفاً به او استناد داده می‌شود و ضمانت اجرای قانونی آن برحسب نوع مسئولیت متفاوت است و شخص ملتزم به جبران خسارت ناشی از فعل به حکم قانون هست. (باریکلو، ۱۳۸۵، ۲۲)

گفتار دوم: انواع مسئولیت

اقسام متعددی از مسئولیت را می‌توان تصور نمود چراکه با توجه به وضعیت و موقعیت شخص و حتی مشاغل و حرفه‌ای که بر عهده او قرار می‌گیرد نمی‌توان تمام مسئولیت‌های او را بیان کرد باین حال یک دیدگاه کلی در مورد مسئولیت تقسیم آن به دوشاخه مسئولیت اخلاقی و مسئولیت حقوقی است.

۱- مسئولیت اخلاقی:

بسیاری از نویسندگان معتقدند که همه مسئولیت‌های مدنی و قواعد آن بر مبنای اخلاق و مذهب پایه‌گذاری شده است و ضمانت اجرای مادی و دولتی شکل یافته از همان قواعد اخلاقی است

چراکه اخلاق حکم می‌کند هیچ‌کس نباید به دیگری زیان برساند و هیچ ضرری هم نباید جبران نشده باقی بماند. مسئولیت اخلاقی جنبه شخصی دارد و به معنای کار قابل سرزنش است که چهره‌ای از شرمساری و گناه و وجدان است. مفاهیم تقصیر و خطا از مفاهیم اخلاقی آن جدا شده است، همین‌که وجدان شخص متأثر و نادم گشت شخص مسئول به حساب می‌آید یا اگر وجدان عمومی کاری را ناشایست دید، ضمانت اجرای مسئولیت اخلاقی به گونه‌ای نیست که بتوان آن را از محاکم مطالبه نمود و قلمرو آن به چشم‌پوشی و گذشت تمایل دارد. (کاتوزیان، ۱۳۹۱، ۱۴ و ۱۵)

در تعریف اخلاق می‌توان گفت: «قواعدی که در طول ادواری از زندگی یک جامعه بسائقه فطرت و اندیشه‌های گوناگونان جامعه به وجود آمده است و افراد آن‌ها را محترم شمرده و کم‌وبیش به معرض اجرا درمی‌آورند و تخلف از آن‌ها وجدان اکثریت جامعه را متألم و ناراحت کند مبنای آن‌ها ترویج خوبی‌ها و کاهش بدی‌هاست و ممکن است قوانین موضوعه اصول آن‌ها را مورد احترام قرار دهد بدون اینکه وارد جزئیات آن‌ها شود.» (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۷، ۲۰) در تعریف دیگری از اخلاق حکم می‌کند که هیچ‌کس نباید به دیگری زیان برساند و هیچ ضرری نباید جبران نشده باقی بماند (لا ضرر و اضرار) و سایر قواعد و احکام و وسایل فنی برای تحقق بخشیدن به این آرمان است. (کاتوزیان، ۱۳۸۲، ۴۸)

حقوقدانان معتقدند که اخلاق و مسئولیت رابطه تنگاتنگی باهم دارند با این تفاوت که در مسئولیت اخلاقی شخص فقط در برابر خداوند و وجدان خود مسئول هست درحالی‌که در مسئولیت مدنی به حکم قانون و در برابر شخص زیان‌دیده مسئول است. در مسئولیت مدنی اگر اقدامی کوچک سبب خسارت بزرگ شود عامل زیان مسئول جبران آن هست و در مسئولیت اخلاقی با کوچکی و بزرگی خطا در پیشگاه وجدان سنجیده می‌شود. در قلمرو مسئولیت مدنی شرط تحقق مسئولیت ورود خسارت است درحالی‌که از لحاظ مسئولیت اخلاقی صرفاً ممکن است حالت شرمساری و احساس گناه ایجاد شود. در مسئولیت مدنی مرجع رسیدگی به دعوا محاکم دادگستری هستند درحالی‌که در مسئولیت اخلاقی قاضی و داور خداوند است پس تفاوت در ضمانت اجرای هر دو وجود دارد، قصد و نیت نقش محوری در مسئولیت اخلاقی دارد یعنی شخص با حسن نیت اگر سبب ورود خسارت شود از لحاظ اخلاقی کسی او را ملامت نمی‌کند درحالی‌که همین شخص در برابر زیان‌دیده مسئول است. مسئولیت اخلاقی همواره با خطا و تقصیر